

**VIDES UN PIEDERĪBAS APZIŅAS
PEDAGOĢISKI - PSIHOLÓGISKIE ASPEKTI
THE EDUCATIONAL AND PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF
THE ENVIRONMENTAL AWARENESS AND THE SENSE OF
BELONGING**

Ojārs RODE

Tautskola „99 Baltie zirgi”

Skolas 2, Drustu pagasts, Raunas novads, Latvija.

e-pasts: ojarsrode@gmail.com,

Abstract. *The problem of the research concerns the sphere of the relations of the environment and individual's awareness in the aspect of meeting the human's need for belonging. The research is produced by analyzing literature sources in education, psychology, philosophy, folklore studies as well as carrying out a study of the process of the formation of the sense of belonging in Latvian folksongs or dainas.*

The research shows that the sense of belonging is associated with harmony of the individual and the surrounding environment. It is developed in the space of conditions of the individual's self-realization that balances the interests of the individual and the society. For the development of a sustainable education model in Latvia, the ideas found in Latvian dainas that have ascertained their sustainability may be of importance.

Key words: *awareness, belonging, environment, sense of belonging, self-aktualization.*

Ievads

Ilgspējīgas izglītības modeļa veidošanas problēmu lokā svarīgs ir jautājums par skolēna un skolas dzīvesdarbības vides attiecībām. Laikmetīgo skolu dzīvesdarbības vides, kā atklāj pieredzes vērojumi un skolēnu labsajūtas pētījumi skolā, neatbilst augstai skolēna dzīves kvalitātei skolā (Kuurme & Carlsson, 2010). *Pētījuma mērķis* apzināt to, kāda ir *piederības apziņas* loma skolēna un skolas dzīvesdarbības vides harmonisku attiecību veidošanā. Tas veikts, analizējot literatūras avotus pedagoģijā, psiholoģijā, filozofijā. Tautas tradicionālai kultūrai raksturīgais ilgspējīgums (Рoде, 2012), ļauj pieņemt, ka tautas pedagoģijā rodamās dzīvesdarbības vides un indivīda attiecības, varētu tikt izmantotas, risinot skolēna dzīves kvalitātes problēmu skolā. Raksta otrajā daļā aprakstīts pētījums par *piederības apziņas* veidošanās aspektiem un tam raksturīgām izpausmēm dainās. Dainu pētīšanai izmantota *kvalitatīvā kontentanalīze*. Par *datu avotu* izmantots Krišjāņa Barona dainu krājums (Barons & Visendorfs, 1894).

Piederības apziņas nozīmīgums cilvēka dzīvē

Ar *piederības apziņu* šajā darbā tiek saprasta uz kopības izjūtu balstīta tieksme būt piederīgam kādai videi, sabiedrībai, tās daļai. Tas nozīmē gan

fizisko piederību – saikni ar tuvāko vai tālāko fizisko vidi (māja, pagalms, skola u.c.), gan sociālo piederību – iekļaušanās izjūta ģimenē, draugos, klasē u.c. (Apine & Roga, 2010).

Maslova (Маслоу, 1997) piramīdas vertikālē *piederības* un *mīlestības* līmenis atklāj plašus horizontālus, savstarpēji cieši saistītus laukus, kuros indivīda psihe sasaistās vienā veselumā ar sociālo (kultūras, politisko u.c.), ekoloģisko (fiziski priekšmetiskā telpa, dabas vide) un ekonomisko telpu. Šajā plaknē var veidoties dažāda mēroga piederības: piederība ģimenei, skolai, darba kolektīvam, novadam, etnosam, valstij utt.

Cilvēkam, pat pirms tā piedzimšanas, jau ir ierādīta noteikta vieta sociālo attiecību vidē (Сарджвеладзе, 1989). To veido tauta, ģimene, reizēm reliģiskā kopiena, sociālais statuss u.c. Tas nozīmē, ka cilvēks iedzimst jau noteiktas attīstības programmas ietvaros, kuru nosaka vides kultūra un vērtības. Sociālā vide no tajā ienākošā indivīda gaida, ka tas turpinās uzturēt tās dzīvotspēju. Indivīda dzīve ir atkarīga no tā, kādas attiecības viņam veidojas ar šīm vides gaidām. Sardžveladzes *piederības* jautājuma izpētē balstās uz ideju, ka cilvēks ir, ja tā varētu teikt, „sabiedrības produkts”.

Cits skatījums uz cilvēka un vides attiecībām ir Ādleram (Хьелл & Зиглер, 2006). Viņa spriedumu pamatā ir pārliecība, ka cilvēkā ir iedzimta tieksme pēc sociālas vides jeb, runājot Maslova vārdiem, *piederības* vajadzība. Pašrealizācijas vajadzība un vajadzība pēc *piederības* pieprasa saderību starp indivīda patību un vidi. Šajā sakarā, Ādler pastāv uz harmonisku indivīda un sabiedrības sadarbību, – konflikts starp sabiedrību un indivīdu, viņa izpratnē, ir pret dabisks. Froms (Фромм, 2010), analizējams vides neveselīgos elementus mūsdienu sabiedrībā, konstatē, ka šodien cilvēki viens no otra attālinās, attiecības pārtop lietišķos darījumos starp „lietām”. Cilvēki pārdod sevi, pērk citus. Viņi savu vērtību sašaurinājuši līdz preces lietošanas vērtībai. Samākslotība, kā atzīmē Froms, tiek nostiprināta bērniem jau no mazotnes, apgūstot ideju par cilvēka dažādām lomām sabiedrībā. Rezultātā cilvēki apslāpē savas patiesās jūtas, savas domas, ir laipni un smaidīgi tad, kad attiecīga loma to pieprasa vai tamlīdzīgi. Tā tiek nomākts ne tikai bērniem raksturīgais spontānums, bet arī slāpēta bērnu oriģinālā domāšana, radošās spējas. Nepatiesība nomāc bērniem ielikto tieksmi meklēt patiesību. Sabiedrības piedāvāta patiesība ir „autoritāšu” patiesība. Tā neļauj izpausties personīgai patiesībai, kas veidojas uz personas subjektīvajām vajadzībām un kura ir tā, kas rada patiesu interesi un stimulē pasaules izzināšanu. Sartrs (Сартр, 2000) mūsdienu sociālizācijas vidi raksturo kā tādu, kas nomāc cilvēka vajadzību patstāvīgi projektēt savu dzīvi, savukārt Maslovs (Маслоу, 1997), - kā kaut ko tādu, kas noslēdz cilvēku no sevis paša. To pašu atzīst, dainu un vēdu pētniece Raudupe, (2002) konstatējot, ka brīvības nosacījums ir būt ārpus socializācijas robežām. Džui (Дьюи, 2002) atziņa, kas izskanēja pagājušā gadsimta sākumā, ka no pašas dzimšanas tradīcijas sabiedrībā veido ierobežojumus bērna tālākajā uzvedībā, pašattīstībā, pilnībā ir attiecināma uz šodienu. Aprakstītās vides un indivīda

attiecības mūsdienu sabiedrībā veidojas cilvēka mākslīgi radītos (tirgus ekonomikas un patērētāju filosofijas) apstākļos, kuros pazaudēts līdzsvars starp indivīda un sabiedrības vajadzībām. Indivīda vajadzību ignorance skolā atklājās skolēnu sliktā labsajūtā. Pētījumi Somijā un Igaunijā (Kuurme & Carlsson, 2010) konstatē, ka skolēnu dzīves kvalitāti nosaka skolēnu mācīšanās jēgas apziņa, taču tie to neredz, tāpēc skolēnu labsajūta skolās ir zema. Dzīves jēgas apziņas veidošanas nepieciešamību skolā apstiprina arī pētījumi Latvijā (Augškalne un Garjāne (2010). Pētnieki to sasaista ar cilvēka *piederības* un pašrealizācijas vajadzību noteiktā sociālajā vidē. Orska (2006) analizēdama fiziskās un psiholoģiskās vides ietekmi uz skolēnu, secinājusi, ka, zema dzīvesdabības vides kvalitāte skolā rada paaugstinātu uzbudinājumu. Tas mazina izziņas spējas, rada impulsīvas emocijas, neadekvātu, agresīvu uzvedību vai izvairīšanos no kontaktiem. Iemesli tam rodami neapmierinātā pusaudžu tieksmē pēc pašcieņas un patstāvības.

Froms problēmas atrisinājumu saskata indivīda „spontānā” atkal apvienošanas procesā ar dabu un sabiedrību. Tas var notikt dabīgā vides un indivīda mijiedarbībā (Pycco, 1981). Spontānuma galvenā un nozīmīgākā sastāvdaļa ir *mīlestība* (Maslovs vajadzības līmeņu piramīdā vienā līmenī ir ievietojis *mīlestības* un *piederības* vajadzību). Bez tās nav iedomājamas harmoniskas, saskanīgas, draudzīgas attiecības ar pasauli, ar veselumu, kura daļa ir indivīds. Froms to apraksta, kā situāciju, kurā indivīds ieņem savu likumīgo vietu šajā pasaulē un kurā pazūd šaubas par paša varēšanu, par dzīves jēgu. Šādā augstākās saskaņas stāvoklī realizējas Gebsera „Es = visu, kas ir” (Neville, 1999), t.i., veidojas *piederības apziņa*. Froms šādu *piederību* raksturo, kā nepārtrauktu klātesošu faktoru katras personas iekšpusē un kurš ir vērsts uz jebko, tajā skaitā arī uz sevi. *Piederība* nozīmē *mīlestību*, - cilvēks vienlaikus var piederēt sev un pasaulei.

Pie līdzīgas atziņas nonākusi amerikāņu psiholoģe Lendlofa (Ледлофф, 2010). Viņa veikusi unikālus pētījumus Dienvidamerikas džungļos mītošā indiāņu ciltī, mēģinādama noskaidrot, kā cilts panāk harmoniskas sociālas attiecības. Viņa konstatē, ka sociālās harmonijas pamatā ir saskaņa starp indivīda individuālajām vajadzībām jeb iedzimtām gaidām un kopienas vajadzībām jeb gaidām. Pētījums liek domāt, ka sabiedrībai veidojoties dabīgos apstākļos, arī cilvēka individualitāte veidojas dabīga, neviena, ar indivīdu nesaskanīgu spēku neuzspiesta. Šādā situācijā principā nevar veidoties pretruna starp indivīda pašrealizēšanos un kopienas interesēm. Lendlofas pētījums nenoliedz socializāciju – kopienas vide, kurā indivīds ir piedzimis, ir nepieciešama, lai pašrealizācija vispār varētu notikt. Kā vienu no galvenajiem audzināšanas nosacījumiem, Ruso min nepieciešamību nodrošināt bērnam iespēju izmantot visus tos spēkus, kurus daba tam ir devusi (Pycco, 1981). Tas sakrīt ar latviešu tautas mantojumā rodamo tikumības pamatu – pašam tikt ar visu galā (Jansons, 1973). Bērna dabīgie spēki var izpausties tikai brīvībā – audzināšanai jābūt tādai, kurā, kā atzīst Russo, bērnam tiek ļauts brīvi izpausties.

Ir tikai jā rūpējas par to, lai brīvība netiktu audzinātāja izkropļota un nepārvērstos savā pretstatā – visatļautībā.

Literatūras avotu pētījums atklāj divus priekšstatus par vēlamām dzīvesdarbības vides un indivīda attiecībām. Pirmajā priekšstatā sabiedrības vajadzībām, tradīcijām tiek piešķirta prioritāte un tā prasa, lai indivīds pielāgotos tai. Otrajā priekšstatā, par primāro izvirzītas indivīda individuālās vajadzības un tiek meklēti vides faktori, kas nomāc indivīdu, liek cilvēkam *pazaudēt sevi*, skolēnam pazaudēt jēgu mācībām. Cilvēka dzīves jēga ir saistāma ar individuālo pašrealizācijas vajadzību. Konkrēta indivīda pašrealizācija atbilstoši tā dabīgajam iekšējam spēkam var notikt *dabīgos, brīvos* dzīvesdarbības apstākļos. Ir pamats domāt, ka, veidojot šādus apstākļus skolā, kurā skolēns apzinādamies savas individualitātes dzīves jēgu (to skolai jāpalīdz atklāt), iegūs mācīšanās jēgu. Tas arī uzlabos skolēna labsajūtu skolas dzīvesdarbības vidē. Šāds attiecību modelis atklāj pašrealizācijas ciešo saistību ar piederības vajadzību, jo *piederības apziņa* dzīvesdarbības videi ir mērs, kas nosaka personas pašrealizēšanās iespējas vispār.

Piederības apziņas atspoguļojums dainās

Latviešu tautas tradicionālās kultūras pētījumi atklāj tautas pedagoģijas ilgtspējību (Anspaks, 2003; Роде, 2012), kas ir pamats tam, lai apsvērtu iespējamību izmantot tautas tradicionālās kultūras elementus ilgtspējīgas izglītības skolas modeļa veidošanā. *Piederības apziņa* etnosam iekļauj sevī ne tikai zināšanas par savu izcelsmi, bet arī indivīda noteiktu darbību, kurā indivīds pašrealizējas (Anspoka & Siliņš-Jasjukeviča, 2010).

Tautas pedagoģijā nozīmīgu vietu ir ieņēmušas latviešu tautasdziesmas - dainas. Tās tika izmantotas šajā pētījumā, lai noskaidrotu *piederības apziņas* veidošanās aspektus un izpausmes tautas pedagoģijai raksturīgās dzīvesdarbības vidēs. Dainas, savas ilgtspējības dēļ, gadu tūkstošu garā laika periodā, saglabājušas visu būtiskāko gan apkārtējās pasaules uztverē un izpratnē, gan ļaužu savstarpējā saskarsmē, gan ētikā un estētikā (Kokare, 1988). Folklorā cilvēks nekad netiek pretstatīts citiem: *es* un *pasaule* - viens vesels. Analizēdams darba tikumu, Jansons (1973) atklāj tā saistību ar *saderības* un *saticības* tikumu. *Saderība* un *saticība* ir nepieciešams nosacījums darbā – kopīgs darbs nav iespējams bez *saderības*. Šajā sfērā iekļaujas ne tikai cilvēku savstarpējā *saderība*, bet arī *saderība* ar darba dzīvniekiem, ar vidi – sētu, laukiem, pļavām, mežiem un pat darba lietām. *Saderība* nozīmēja iekļaušanos tradīcijās, dzīves noteikumos, morāles prasībās, tādu kā saplūsmi *veselumā* ar darba objektu, kurā nav atšķirams darba subjekts no objekta – viss ir viens. Tā, ģimenē, kopīgus darbus var veikt tikai savstarpējā *saderībā*. *Saderība* ir mīlestības izpausme ģimenes lokā un sabiedrībā - pret dzīves un darba vidi vispār (Raudupe 2002).

Piederības pētījumam tautas pedagoģijā izmantots Krišjāņa Barona dainu krājums (Barons & Visendorfs, 1894), kurš satur 218 000 dainas. Visas krājuma

dainas ir publicētas arī elektroniskā versijā, un tādejādi tās ir viegli atlasāmas, apstrādājamas, pētāmas. Kontentanalīze veikta pavisam 272 dainām, tajā skaitā 96 dainām, kuras tieši vai kontekstuāli saistītas ar *piederības* jēdzienu, 55 dainām ar to saistīto *skaistuma* jēdzienu un 121 dainām par bērna piedzimšanu, pēcdzemdību norisēm un bērnu audzināšanu. Pēdējās analizētas, lai noskaidrotu *piederības apziņas* veidošanās nosacījumus.

Visās analizētās dainās vārds *piederēt* nenozīmē īpašuma tiesības uz kaut ko - *piederēt* nozīmē būt *saskanīgam, saderīgam, līdzīgam*: *Pieder pļava, kad nopļauta, Jo pieder, kad sakasta; Pieder meita ar vainagu, Jo pieder ar autiņu* 24807-6 (dainu piemēros skaitļi norāda uz tā kārtas un varianta nummuru Krišjāņa Barona dainu krājumā). 45 dainās no 96, cilvēka *piederība* ir saistīta ar *piederību* dabas elementiem, norisēm t.i., dabas un cilvēka vienotību: *Kam der kalni, kam der lejas, Kam der zaļi ozoliņi? Dievam kalni, Laimei lejas, Bitēm zaļi ozoliņi. Kam der puķes, kam der rozes, Kam der bērni kumeliņi? Meitām puķes, meitām rozes, Puišiem bērni kumeliņi* 33671-1.

Piederībai var būt vairākas pakāpes, – viena *piederība* var atklāties citā, plašākā *piederībā*: *Apsedz mani, tautu meita, Tev pieder villainītes; Kad tu brauksi, es iejūgšu, Man pieder kumeliņš* 24839-0.

Deviņās dainās, apcerot *piederību*, tiešā veidā atklājas *saskanīgums* starp cilvēka iekšējo dabu un dzīves darbības vidi: *Sader man ar šo puisī I dziedoti, runajot: Saderēs miežus pļaut Celmajāi līdumā* 316-1. Šis atzinums netiešā veidā ir rodams visu izpētīto dainu kontekstos. *Piederībai* piemīt gan *telpiskā* dimensija – tā izpaužas telpā un var mainīties atkarībā no tās: *Šo naksninu man pieder(a) Visa tautu istabina; Kad es gāju plāninā, Man plāninis piederēja; Kad es sēdu aiz galdina, Man galdinis piederēja* 25126-0, gan *laika* dimensija (8 dainās) – atkarībā no cilvēka vecuma *piederība* var mainīties. Piemēram: *Pieder man še augot, Nepieder dzīvojot; Pieder man nolīgot Cit' āriņu maliņā.* 3752-0

Dainās atklājas, ka katrai *piederībai* ir sava jēga un *sader* tikai līdzīgais ar līdzīgo: skaistais ar skaisto, labais ar labo, sliktais ar slikto – pretstati nesader. Tas skar visu attiecību jomu: dabā, cilvēkā, cilvēka darbu un jebkuras citā aktivitātē – dziedot, dejojot, braucot pajūgā, jājot ar zirgu, ecējot, arot, sienu vācot u.c.

Pilnība dainās atklājas skaistajā (dievišķajā). Tas rodams ne tikai tekstu jēdzieniskā izpausmē, bet dainu formā, lietojot īpašus izteicienus, vārdus. Piemēram: *Skaista zied kapsētiņa Dzelteniem ziediņiem; Kā tā skaisti neziedēja, Pilna dārgu dvēselīšu* 27634-0. Šajā dainā pirmajās divās rindiņās aprakstīta vide, kur rodami tie, kas reiz dzīvojuši – tā ir skaista, klāta košiem ziediem. Trešajā rindiņā izskan jautājuma veidā izteikts iemesls šim skaistumam, ar domu, ka nevar būt savādāk, jo, lūk, te rodamas, cilvēkiem joprojām dārgas, mīlas dvēselītes. Atzīmējams, ka dažu vārdu garajā četrindē trīs reizes izmantoti pamazināmie vārdi: *kapsētiņa, ziediņiem, dvēselīšu*, kas pauž īpašu sirsnību, piemīlību. *Piederības* ciešā saistības ar *skaisto* atklājas ne tikai kontekstos, - ne reti tos lieto, kā savstarpējus sinonīmus. Daiņu konteksts atklāj,

ka *piederība* ir *skaistuma* pamatā – skaists ir tas, kas ir, savstarpēji harmoniski saistīts, t.i., savstarpēji *piederīgas* lietas, attiecības: *Pieder pieši pie zābaka, Pie labā kumeliņa, Ļauna diena nepieder Pie smudrā augumiņa* 9255-0. Skaistais rosina, rada, vairo skaisto. Skaistais sader ar tikumu: *Neb es tautu dēla dēļ Daiļi nesu vainadziņu: Pate sava goda dēļ, Sava daiļa bāleliņa* 6010-2. Skaistais ir saderības kritērijs: *Pret vējiņu ausi griežu, Sav' māsiņas klausīties, Vaj dzied skaisti, vaj sērīgi, Tautiņās aizgājuse* 225-0. Šajā dainā māsiņas klausās, kāds ir dziesmas raksturs mā sai, kura ir izprecēta: vai tā skan sērīgi vai priecīgi – no tās māsas spriedīs, vai vide, kurā māsa iegājusi, ir tai labvēlīga.

Piederības apziņas veidošanas pedagoģiski psiholoģiskie aspekti tika meklēti dainās, kuras saistītas ar bērna piedzimšanu, audzināšanu. Pētījumā netika iekļautas, apdziedāšanās dainas, šūpuļa kārts meklēšanas un šūpuļa kāršanas, grūtniecības laika, aukļu, bērnu, rotaļu, mīklu, bērnu kopšanas dainas, kā arī dainu varianti.

Dainās tieši vai kontekstuāli atklājas dzīvesdarbības vides nozīme. Videi bija jāpauž rūpes jau bērna gaidās, rūpes par grūtnieci: *Kurš godīgs tēva dēls, - Ilgi jauna līgaviņa: Paceļ krēslu, noauj kājas Grūtajās dieniņās* 1254-0. Gaidības un norises ap jaunpiedzimušo tika godātas kā kāda svēta parādība: *Tas bij labs svētu rītu Pādei braukt baznīcā* 1334-0. Lai nodrošinātu visaugstāko vides sakārtotību, tiek pieaicināta dieviete Laima, vēlot tai apjot bērna saņemšanas svētku norises vietu, piemēram: *Stiep, Laimite, garu jostu Garam visu istabiņu, Nule māte godu taisa Pirmajam bērniņam* 16094-1.

Vēlme nodrošināt jaunpiedzimušā *piederību* izdarīgu, strādīgu, gudru, tikumisku cilvēku kopai, pieļāva tikai tādu ļaužu klātbūtni svētkos, kuri paši bija pārtikuši, izdarīgi, strādīgi, gudri, tikumiski: *Lasitus ļautiņus kūmām ņēmu...* 1304-0. Tikai tādiem vēlēja kļūt par bērnu nākamiem aizbildņiem, kuriem dzīve bija sakārtota, piemēram: *Ņemat mani kūmībās, Man šķīrās, man vedās; Ne man klupa kumeliņis, Ne man juka valodiņa* 1306-0. Ļoti liela nozīme bija uzaicināto ļaužu rīcībai dodoties kūmībās (raudzībās): *Atiet mana krista māte... Skaista balta villainite, Zelta puķe rociņā* 1286-3. Pārticību nodrošināja, piemēram, sekojoša rīcība: *Kūmāmi iedami, trīs zirgus jūdzu; Dievs dod pādiņai sešami braukti, Sešami braukti, trim ormaņiem!* 1329-4. Un pretēji, - nelabvēlīga cilvēku vide, nesakārtota, neglīta, kā arī neapdomāta rīcība, nelabvēlīgi ietekmē bērna raksturu, darba spējas, veselīgumu: *Tava vaina krusta tēvs, Kad man bārga valodiņa: Kam tu cirti egles kārti Pirmajā vakarā* 1679-1. Saderībai, kā tas konstatēts jau augstāk, raksturīgas ir laika un telpas dimensijas, t.i., nozīmīgs bija bērna dzimšanas laiks un vieta: *Pats es dzimu piektu rītu...* 1184-1; *Prieka dienā es piedzimu...* 1187-0. To, kādu vēlējās bērna mūžu, atklāj „pādes dīdīšanas” (kūmas ņēma jaundzimušo un, dancodamas kopā ar to dziedāja) un šūpuļa kāršanas laikā izdziedātie vēlējumi: *Lai pādīte tā izauga, Kā rozītes dārziņā* 1542-2.

Izpētīto dainu kontekstos tieši vai netieši tiek apstiprināta mīlestības loma bērna saņemšanā, audzināšanā: *Man māmiņa tā auklēja, Kā saulīte zirņu ziedu*

3028-0. Bērnā centās ieaudzināt tradīciju uzturēšanas garu, cieņu pret cilvēku un dabas vidi:...*Bērni, tēvu glabājat, Kā bitītes savu tēvu* 3053-2 un tieksmi pēc „gudra padoma”...*Tie bērniņi laipojās, Kas klaus' tēva, māmuliņas* 3085-0. Dainā: *Tēvu tēvi laipas meta, Bērnu bērni laipojās; Tā, bērniņi, laipojties, Ka laipiņas nepārlūza* (3086-1), tradīciju saglabāšana aprakstīta kā laipa, kas vieno paaudzes.

Bērniem jau no mazotnes ieaudzināja līdzatbildību par saimes darbiem: *Maza, maza meitiņa audeklu meta...* 2170-0; *Mazas meitas maltu gāja...* 8169-1. Cilvēks piedzimst ar noteiktu dzīves uzdevumu, noteiktu raksturu, spējām: *Nemākuli nevarēja I māmiņa izmācīt...* 3035-0; *Kādu Dievs, Laime lika, Tādu māmiņ' i auklēja...* 23021-0. Dainas dzīves uzdevuma licēja atklājas dievietes Laimas personā: *Tumss laukā, tumss laukā, Kur bij ņemt ceļa draugu? Dievs bij man ceļa draugs, Laime ceļa rādītāja* 33698-0. Minētā pārliecībā uzsvērts, ka neatkarīgi no audzināšanas vides, cilvēka raksturi, spējas, dotumi var spēji atšķirties – vieni kļūst par karavīriem, citi par arājiem, ecētājiem, citas par *villainišu audējiņām*: *Ne tie visi mazgājās Vienā laimes ūdenī* 1224-0; *Vienas mātes mēs bērniņi, Ne visiem viena laime...* 3902-0.

Taču ar iedzimtām īpašībām, dotumiem nepietika, ja nebija pienācīgas audzināšanas: *Raud Laimiņa, raud māmiņa, Abas divas gauži raud; Māte saka Laimas vainu, Laima saka mātes vainu* 9258-0.

Piederības pētījums dainās atklāj dabīgi izveidojušos dzīvesdarbības vides un cilvēku apziņas attiecību modeli, kurā *piederība* saistāma ar harmonisku saskaņu starp indivīdu un vidi, kurā abi saplūst. Turklāt līdzība starp subjektu un objektu ir tik dziļa, ka ir saistāma ar abu pušu būtības izteicējiem. *Piederēt* nozīmē saderēt, un tas ir *skaisti*. *Piederības* apziņa nav kaut kāds sastindzis vai nemainīgs stāvoklis – tā dinamiski var mainīties laikā un telpā. *Piederības* apziņas pamati ieliekami jau ļoti agrā bērībā, ģimenēs. Dainās uzsvērts bērna audzināšanas nozīmīgums ģimenēs. *Piederības* apziņa pieļauj *piederību* dažāda „plašuma” objektiem, sākot, piemēram, no zieda, kumeļa līdz sētai, ģimenei, tēvu zemei, pasaulei. Pētījumā konstatētais sakrīt ar literatūras avotos rasto, par nepieciešamību veidot indivīdam dabīgus, brīvus, pašrealizāciju veicinošus dzīvesdarbības vides apstākļus.

Secinājumi

Literatūras un dainu pētījumi apliecina, ka *piederības apziņa* saistāma ar harmonisku saskaņu starp indivīdu un vidi. Tādejādi veidojas indivīda pašrealizācija nosacījumu telpā, kurā sabalansētas indivīda un sabiedrības intereses. Ilgtspējīgas izglītības skolā, jāveido tāda dzīvesdarbības vide, kurai skolēns justos *piederīgs*. Ir jāapzinās skolēnu intereses, dotumi, – tas ir skolēna un skolas savstarpējās cieņas, saticības, brīvības pamats, kā arī nepieciešams nosacījums pašrealizācijas veicināšanai. Cits nozīmīgs ar *piederību* saistīts faktors ir meklējams *saderībā*, mūsu gadījumā skolēna *saderībā* ar skolu. Sader

skaistais - skaista vide: telpiskā, ekoloģiskā, sociālā vide, skaistais apkārtējo cilvēku apģērbā, augumā, kustībās, domās, runā, darbos ir nosacījums *skaista* cilvēka izaugšanai. Tas nozīmē nepieciešamību audzināšanā atturēt no visa neglītā.

Dzīvesdarbības vide skolā veidojama kā sociālās vides, ekovides un indivīda harmonisku attiecību telpa.

Ģimenes nozīmīgums bērna audzināšanā agrīnā bērnībā, liek domāt par nepieciešamību attīstīt tādu mūžizglītības jomu, kurā potenciālo bērnu vecāki tiktu ievadīti bērna audzināšanā pirmsdzemdību posmā un agrīna vecuma posmā.

Sagaidāms, ka piederības apziņas esamība skolai, kas faktiski izsaka kopienas mīlestības un rupju pilnu attieksmi pret tās locekli, veicinās arī piederības apziņas veidošanos pret Dzimteni.

Summary

Studies of literature and dainas reveal that *sense of belonging* is related to harmony between the individual and the environment. Thus individual's self-realization is formed in the space of conditions that balances individual's and society's interests. In the school of sustainable education such environment of life action must be formed where a learner would feel *belonging*. One must be aware of learners' interests, abilities – this is the basis of the mutual respect, trust, freedom of a learner and school as well as the necessary condition for promoting self-realization. Another significant factor related to *belonging* is to be found in *compatibility*, in this case a learner's *compatibility* with school. What is compatible is *beautiful* – a *beautiful* environment: spatial, ecological, social environment, the beautiful in the surrounding people's clothes, figure, movements, thoughts, speech, deeds is a precondition of bringing up a *beautiful* person. This means necessity to refrain from all ugly in upbringing.

The environment of life action at school is to be formed as a space of harmonious relations of the social environment, ecoenvironment, and individual.

The role of the family in child's upbringing in early childhood makes one think of the need to develop such a sphere of lifelong education where the parents of the potential children would be introduced to child's upbringing in pre-birth period and at a child's early age.

It is expected that the presence of the sense of belonging for school that in fact expresses a communal attitude of love and caring towards its member will also promote the formation of the sense of belonging to one's Homeland.

Literatūra

1. Anspaks, J. (2003). *Pedagoģijas idejas Latvijā*. Rīga: RaKa.
2. Anspoka, Z., & Siliņš-Jasjukeviča, G. (2010). Novada tradicionālā kultūra izglītībā: situācijas izpētes rezultāti. *Teorija praksei mūsdienu sabiedrības izglītībā. V starptautiskā zinātniskā konference. Zinātniskie raksti un konferences referāti*. Rīga:

- RPIVA, 17.-23.lpp. Pieejams: www.rpiva.lv/pdf/5_starpt_zin_konf.pdf . (skatīts 07. 25. 2011.).
3. Apine, A., & Roga, V. (2010). *Klienta identitātes transformācija sociālā darba procesā*. Pieejams: <http://www.nacionalaidentitate.lv> . (skatīts 25. 07. 2011.).
  4. Augškalne, I., & Garjāne, B. (2010). Pasaules uzskata implikācija izglītībā. *Teorija praksei mūsdienu sabiedrības izglītībā. V starptautiskā zinātniskā konference. Zinātniskie raksti un konferences referāti*. Rīga: RPIVA, 24.-30.lpp. Pieejams: www.rpiva.lv/pdf/5_starpt_zin_konf.pdf. (skatīts 25.07.2011.).
  5. Barons, K., & Visendorfs, H. (1894). *Latvju dainas*. Jelgava: H.I. Dravnieka-Dravinieka general-komisijā.
  6. Fromms, Ē. (2010). *Mīlestības māksla*. Pieejams: <http://host-a.net/gramataselektroniski/> (Skatīts 07.01.2012.).
  7. Jansons, J. A. (1973). *Darba vara lielu dara. Tautas dziesmu izlase*. Rīga: Liesma.
  8. Kokare, E. (1988). Realitātes poētiskās atveides raksturīgākās īpatnības latviešu folklorā. *Pasaules skatījuma poētiskā atveide folklorā*. Red. J. Darbiniece. Rīga: Zinātne, 7.-25. lpp.
  9. Kuurme, T., & Carlsson, A. 2010. The factors of well-being in shools as a living environment according to students' evaluation. *Journal of Teacher Education for Sustainability*. Vol.12(2), pp. 70-88.
  10. Neville, B. (1999). Towards integraty:Gebserian Reflections on Education and Consciousness. *Encounter: Education for Meaning and Social Justice*, 12(2), pp. 4-20.
  11. Orska, R. (2006). Sociālās vide ietekme uz skolēnu uzvedību. *IZGLĪTĪBAS IESTĀŽU MĀCĪBU VIDE: PROBLĒMAS UN RISINĀJUMI*. Rēzekne: RA, 6.-16. lpp.
  12. Raudupe, R. (2002). *Dievatziņa vēdās un dainās*. Rīga: Madris.
  13. Роде, О. (2012). Компоненты долгосрочного образования в народной педагогике. *«Культура. Наука. Интеграция», выпуск 2 (18), с.41-51*.
  14. Дьюи, Дж. (2002). *Моё педагогическое кредо*. Pieejams: <http://altruism.ru/sengine.cgi/5/7/8/7/9> (Skatīts 01.02.2011.).
  15. Ледлофф, Ж. (2010). *Как вырастить ребенка счастливым*. Москва: Генезис.
  16. Маслоу, Ф. (1997). *Психология бытия*. Москва: Рефл-бук.
  17. Руссо, Ж-Ж. (1981). *Эмиль, или О воспитании. Хрестоматия по истории зарубежной педагогики*. Москва: Просвещение.
  18. Сарджвеладзе, Н. (1989). *Личность и ее взаимодействие с социальной средой*. Тбилиси: Мецниереба.
- Сартр, Ж. П. (2000). *Бытие и ничто: Опыт феноменологической онтологии*. Пер. с фр., предисл., примеч. В. И. Колядко. Москва: Республика.